

Houdbaarheidsonderzoek Wmo

‘Tijd voor stevige keuzes’

De Wmo 2015 bestaat inmiddels tien jaar. Een goed moment om terug te kijken en vooruit te denken. Het ministerie van VWS heeft daarom het eindrapport van het Houdbaarheidsonderzoek Wmo gepubliceerd: **‘Tijd voor stevige keuzes’**.

In deze themanieuwsbrief nemen we u mee langs het proces, de belangrijkste bevindingen, de voorgestelde beleidsopties en de stappen die nu gezet moeten worden.

Houdbaarheidsonderzoek Wmo

In 2021 informeerde de Tweede Kamer dat VWS en de VNG een grootschalige evaluatie van de Wmo 2015 zouden starten. In 2022 ging het onderzoek van start. Het doel: een gezamenlijk beeld vormen van de opgave binnen de Wmo én zorgen voor betere, gezamenlijke sturing op de lange termijn.

De centrale vraag die al jaren speelt in gemeenten en het veld: doet de Wmo 2015 nog wat hij moet doen? Steeds meer gemeenten, aanbieders en cliënten ervaren dat de toegankelijkheid en beschikbaarheid van maatschappelijke ondersteuning onder druk staan.

In de afgelopen jaren zijn diverse deelonderzoeken en analyses uitgevoerd en vonden rondetafelgesprekken plaats met alle betrokken partijen. Deze resultaten zijn nu gebundeld. Het rapport laat zien dat er stevige vraagstukken op tafel liggen voor de landelijke politiek.

Hoofdbevindingen vanuit het onderzoek

We begrijpen dat u vooral benieuwd bent naar de uitkomsten. Hieronder de belangrijkste conclusies. Wilt u meer weten over de onderzoeksmethode of context, dan verwijzen we u graag naar **het volledige rapport**.

Uit het onderzoek blijkt onder andere dat:

- de financiële druk verder oploopt naar 12 miljard euro in 2033 als er niet wordt ingegrepen.
- de personele krapte wegens minder werkenden en meer ondersteuningsvragen zal oplopen wat als gevolg heeft dat ondersteuning ontoereikend wordt.
- de maatschappelijke ondersteuning vanuit Wmo 2015 wordt vaak gezien als 'recht' terwijl het voorzieningenwet is.
- er gebrek is aan eenduidige sturingen, 342 gemeenten staat gelijk aan (bijna) 342 manieren waarop de Wmo tot uitvoering komt zonder zicht op het geheel.
- de sociale basis een cruciale rol speelt in preventie en samenredzaamheid maar investeringen blijven achter.

Het zijn stevige conclusies, maar voor ons niet onverwacht. Deze signalen worden al jaren gedeeld, ook door Zorgthuisnl. Het rapport laat dan ook zien dat het maken van keuzes onvermijdelijk is, zonder ingrijpen zal er een tweedeling ontstaan tussen wie kan betalen voor private ondersteuning en wie afhankelijk wordt van publieke voorzieningen.

Het rapport benadrukt drie belangrijke pijlers;

- Verduidelijk de rol van de Wmo, is het een brede toegangspoort of een smal vangnet?
- Versterk de zelf- en samenredzaamheid door middel van investeringen in o.a. reablement, bewustwordingscampagnes en het benutten van mantelzorgpotentieel.
- Zorg voor betere randvoorwaarden zoals uniforme toegang, betere data en minder bureaucratie.

Vanuit deze drie belangrijke pijlers zijn de volgende beleidsopties geformuleerd;

Vereenvoudiging hulpmiddelenzorg	Beschikken in de Wmo
Logeer- en respijtzorg	Stringenter regime voor eigen bijdrage; Grondslag vermogens- en inkomensafhankelijke eigen bijdrage verbreden
Financiering in de Wmo 2015	Stringenter regime voor eigen bijdrage; Grondslag vermogens- en inkomensafhankelijke eigen bijdrage verhogen

Expliciete plek van de Wmo in het zorgstelsel	Beperken van maatwerkvoorzieningen in de Wmo 2015
Dakloosheid; scheiden van Wonen en zorg	Beperken van maatwerkvoorzieningen voor hoge inkomen
Onderscheid maken tussen doelgroepen	Eenheid in taal en techniek
Nadere invulling van de term 'Algemeen gebruikelijk'	Toegang en ondersteuning altijd integraal
Reablement in de Wmo 2015 als werkend principe	Op een ander schaalniveau (maatwerk) voorzieningen inkopen en organiseren
Mantelzorgpotentieel op peil houden	Continuïteit in de uitvoering
Boete op samenwonen uit de AOW halen	Wmo- toezicht en handhaving
Stevige verankering van de (institutionele) sociale basis	Investeren in preventie
Preventie Ouderengezondheidsbeleid	Onafhankelijke indicatiestelling in de Wmo 2015
Prioritering bij schaarste	

Het eindrapport is een lijvig document, om deze nieuwsbrief enigszins beknopt te houden zullen wij een aantal van de beleidsopties toelichten die voor alle Wmo aanbieders relevant zijn én waar aanzienlijke veranderingen worden voorgesteld. Voor nadere toelichting op de overige beleidsopties verwijzen wij u naar bijlage 2 van het eindrapport.

Beleids optie; Expliciete plek van Wmo in het zorgstelsel

De Wmo 2015 heeft een breed geformuleerde opdracht, de wet formuleert primaire doelen zonder concrete prestaties waardoor gemeente beleidsvrijheid hebben in de uitvoering. In de praktijk wordt gezien dat de Wmo 2015 functioneert als 'restwet', alles wat niet thuis hoort in een van de andere domeinen wordt ondergebracht in de Wmo. Dit leidt tot frictie en onduidelijkheid. De kernvraag is hoe de Wmo zich moet verhouden tot andere domeinen, is het een toegangspoort tot lichtere ondersteuning en preventie of is het vangnet wanneer andere wetten tekortschieten? In deze uitgewerkte beleids optie staan drie voorgestelde maatregelen uitgewerkt die beogen de Wmo 2015 steviger te positioneren in het zorgstelsel;

- Een wettelijke verankering van een minimumniveau aan ondersteuning. Dit versterkt het tegengaan van ongelijkheid tussen

gemeenten, met als gevolg zekerheid voor de burger door helderheid over wat er minimaal verwacht mag worden (hier is een AMvB voor nodig)

- Juridische uitsluiting van niet passende zorg, het verduidelijken van wat níet onder de Wmo 2015 valt – in de vorm van negatieve lijst of delegatie in lagere wetgeving.
- Het bovenstaande gaat samen met een verplichte domeinoverstijgende toets bij toegang tot zwaardere zorg. Er wordt verbinding gelegd tussen Wmo en Wlz, de indicatiestelling Wlz wordt niet enkel meer gedaan door CIZ maar in samenwerking met gemeenten.

Beleids optie; Prioritering bij schaarste

Met schaarste wordt in het eindrapport bedoeld op zowel financiële schaarste als personele schaarste, voor beide vormen van schaarste ervaren gemeenten beperkte sturingsmogelijkheden als gevolg van juridische kaders. In deze beleids optie wordt er vanuit juridische landelijke kaders ruimte gecreëerd om te prioriteren in de aanvragen, op verschillende denkbare gronden. In de praktijk betekent dit:

- Wachlijsten en triage worden onderdeel van het stelsel.
- Transparantie in verdeelcriteria, de meest dringende behoefte gaat voor.
- Uren kunnen naar rato worden verzilverd wanneer ondersteuning schaars is, zelfs als de indicatie hoger ligt.

In het rapport staan verschillende mogelijke prioriteringsgronden uitgewerkt, zie hiervoor bladzijde 110 van het eindrapport.

Beleids optie; Beperken maatwerkvoorzieningen

Onder deze beleids optie worden maatregelen uitgewerkt waarbij voorzieningen wettelijk worden uitgezonderd met het oog op de financiële beheersbaarheid van de uitgaven en toenemende druk op de arbeidsmarkt. Er worden twee varianten voorgelegd; in variant A wordt Hulp bij huishouden uitgesloten van de Wmo 2015, in variant B worden woonaanpassingen en hulpmiddelen/vervoersvoorzieningen uitgesloten van de Wmo 2015. Inwoners zullen deze vormen van ondersteuning zelf moeten gaan bekostigen of hun informeel netwerk aan moeten spreken.

Beleids optie; Continuïteit van uitvoering

Deze beleids optie ziet toe op de wijze van aanbesteden, inkopen en subsidiëren. De beleids optie licht toe dat gemeenten beperkingen ervaren in het aangaan van langdurige contracten en subsidies. Om hier antwoord op te kunnen geven zijn twee hoofdopties uitgewerkt;

- Het in de wet opnemen van bepalingen die continuïteit van personeel en aanbieders beter garanderen door middel van het vaststellen van onder andere minimale looptijd (bijvoorbeeld 4 jaar) van contracten/subsidies en het stellen van minimale randvoorwaarden voor overname van personeel bij overgang naar een nieuwe aanbieder. Dit in combinatie met standaardisatie van de uitvoering, gemeenten zouden wettelijk verplicht kunnen worden om standaarden rondom contracten/subsidiering, verantwoording en informatie uitwisseling te gebruiken.
- Het uitwerken van een ondersteuningslijn waardoor inkopers goed worden opgeleid en waar goede voorbeelden van inkoop bij elkaar komen zodat daar van geleerd kan worden.

Beleids optie; Wmo toezicht en handhaving

Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid toe te zien op kwaliteit en rechtmatigheid van de ondersteuning die zij verstrekken aan hun inwoners. Echter schrijft de wet nauwelijks voor hoe zij dit moeten doen. De IGJ constateerde dat deze vrijheid heeft geleid tot grote verschillen tussen gemeenten als het gaat om voeren van toezicht en handhaven. Gemeenten hebben aangegeven behoefte te hebben aan meer wettelijke instrumenten om (zorg) fraude en oneigenlijk gebruik van de Wmo 2015 effectief en efficiënt te kunnen bestrijden. In deze beleids optie staan een aantal voorbeelden van instrumenten uitgewerkt;

- Aanvullende (drempel) voorwaarden voor aanbieders die ondersteuning bieden zodat gemeenten vooraf beter geselecteerd kunnen inkopen
- Het uitbreiden van bevoegdheden van het college om handhavend te kunnen optreden.

Op bladzijde 80 en 81 worden een aantal maatregelen voorgelegd met daarbij aangegeven of ze ingrijpend zullen zijn voor het stelsel.

Beleids optie; Onafhankelijke indicatiestelling Wmo

Inwoners ervaren problemen in de indicatiestelling, dit is enerzijds omdat gemeenten verschillende manieren hanteren om te komen tot een indicatie en anderzijds doordat inwoners last ervaren van de schotten tussen de domeinen. In deze beleids optie wordt een voorstel gedaan om te komen tot één proces van indicatiestelling geldend voor alle gemeenten en om de verschillen weg te nemen in de voorzieningen (landelijke kaders die bepalen welke ondersteuning geleverd moet worden). Er wordt gedacht over het introduceren van een landelijk orgaan die de bevoegdheid krijgt om indicatie te stellen in plaats van dit te beleggen bij de individuele gemeenten. Er zijn hierbij twee keuzes; het onafhankelijk orgaan krijgt de bevoegdheid om indicatie te verstrekken en de gemeente verstrekt de voorziening óf het onafhankelijk orgaan verstrekt indicatie én voorziening.

Hoe nu verder?

Het eindrapport is aangeboden aan de Tweede Kamer, met de oproep om de beleids opties als één geheel te bekijken. De bedoeling is niet om te 'cherry picken', maar om samenhangende keuzes te maken.

De centrale vraag aan de politiek luidt:

Geef richting en hak knopen door, zodat gemeenten en professionals niet alleen uitvoeren, maar onderdeel zijn van een houdbaar stelsel.

Met de kabinetsformatie in volle gang is dit een logisch moment om het onderzoek onder de aandacht te brengen. Er wordt gesproken over budgettaire kaders en een nieuwe koers, terwijl de urgentie voelbaar is. Vanuit de werkgroep Houdbaarheidsonderzoek Wmo en Meerjarenagenda Wmo (waar Zorgthuis.nl bij aangesloten is) worden lobbybrieven opgesteld en zal het onderzoek actief terugkomen in gesprekken en de media. Ons gezamenlijke doel is de houdbaarheid van maatschappelijke ondersteuning stevig op de politieke agenda krijgen.

En wat doen we ondertussen?

De beleids opties zijn nog voorstellen; er is nog niets definitief. Samen met partijen uit het veld (overheid, aanbieders en cliënten) worden de opties

verder uitgewerkt en voorzien van context. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijke werkagenda, waarbij stevige discussies onvermijdelijk zijn want de belangen lopen uiteen.

Zorgthuisnl blijft nauw betrokken bij de uitwerking van beleidsopties die relevant zijn voor onze leden. Vanuit de Wmo-commissie sluiten wij samen met lidorganisaties aan bij werkgroepen om input te leveren vanuit aanbiedersperspectief.

Heeft u vragen, wilt u reageren op een van de beleidsopties of wilt u graag verder worden bijgepraat? Neem dan gerust contact op met **Lenneke Kleinbussink**. Zij maakt graag een afspraak met u.